

דרור משעני: שלוש, אחוזת בית 2018, 272 עמ'

ספרו החדש והנהדר של דרור משעני שלוש נקרא בנשימה עצורה ומעורר מחשבות רבות על פניו של הרוע, מניעיו והתנהלותו הנינוחה והרגועה, באתרים החדשים של זמננו. מדובר בשלוש עלילות מרתקות שהמחבר טווה ביניהן קשרי קשרים סמויים ודקים, המפעילים במהלך הקריאה את תודעתו הערה והמסוקרנת של הקורא. בספר זה נפרד משעני מהבלש אברהם אברהם שהופיע בכל ספריו הקודמים, תיק נעדר (2011), אפשרות של אלימות (2013) והאיש שרצה לדעת הכל (2015); ועדיין מופיעה בספר זה, כמו בשלושת קודמיו, ניצב משנה אילנה לים, מפקדת אגף חקירות ומודיעין במחוז תל-אביב של משטרת ישראל, כייצוג מטונימי של הסדר הטוב, תיקון ומענה לרוע המוצג ברומן. שתי פנים אלה של האדם מוצגות כמוטו לספר – ציטוט מתוך אחת מארבע הבשורות שבברית החדשה: "כי עתיד בן האדם להימסר בידי בני האדם. [...] כי בן האדם לא בא לאבד נפשות כי אם להושיעם" (לוקס).

במרכזן של שלוש העלילות – שלוש נשים, הראשונה, אורנה, מורה ללשון בת 38 גרושה ואם לערן בן 9. השנייה עובדת זרה מלטביה, אמיליה, בת 46, אישה ערייית שמתפרנסת מטיפול בקשישים ומניקוי בתים. השלישית, אלה, בת 37, שילדה זה עתה את בתה השלישית – יושבת מדי בוקר בבית קפה בגבעתיים וכותבת את עבודת התזה שלה על גטו לודג'. שלוש הנשים ארוגות במתווה משפחתית שגור של עבודה, פרנסה ובילוי שעות פנאי בלב הכאן ועכשיו הממוקם בחולון, בת ים, גבעתיים ותל-אביב-יפו, המאזכר בטבעיות שמות של רחובות, בתי קפה, מסעדות ובתי מלון. נראה כי שלוש הנשים נמצאות במצוקה רגשית: אורנה כואבת את עזיבתו של בעלה והתקשרותו לאשה אחרת שהרה ממנו; יותר מכל היא חוששת שבנה היחיד והרגיש יבקש לעבור לחיות עם אביו ומשפחתו החדשה. אמיליה שטיפלה במשך שנתיים, מאז הגעתה לארץ, בנחום הקשיש תוך קרבה נפשית עזה, נאלצת עתה, לאחר מותו, למצוא לעצמה "זקנה חדשה", כלומר, פרנסה, מיטה וקורת גג, בעודה שוקעת ומאבדת תכלית לחייה; ואלה מתוסכלת משגרת חייה ומעומס הטיפול בשלוש בנותיה, אשר "מוציא אותה מדעתה", בעודה מנסה לכתוב את התזה שלה.

נראה כי שלוש הנשים חולקות תשוקה בלתי ניתנת לכיבוש ושליטה לקשר משמעותי עם גבר 'אחר', שאינו חלק ממרקם חייהן הגלוי. תשוקה זו מביאה אותן ליצירת קשר עם גבר בלתי מוכה ולראות בו, לפרק זמן מסוים, מושיע, כמעט 'בן האלוהים'. בין שלל הסימנים המעידים על אופיו של הגבר החדש הן בוחרות לראות ולפרש את המיטיבים עמו, והמאפשרים להן להמשיך במימוש משאלת הלב לקשר גופני ונפשי עם גבר זר ואחר כפעולה של תיקון ומציאת משמעות.

הרגילות, הפיתוי והתעתוע בין אמת לשקר הם מאפייניו של גיל, סוכן הרוע המודרני. כבר בשורת הפתיחה של הספר מוצג הפרופיל שלו באתר גרושים-גרושות: "בן ארבעים ושתיים, גרוש פעם אחת, תושב גבעתיים" ודווקא בגלל סתמיות ריגוליה זו אורנה פונה אליו. גיל הוא בנם של נחום ואסתר, שכביהם עברה אמיליה, ומקצועו כעורך דין המטפל באשרות שהייה של עובדים זרים, יפנה אותה אליו. מנהגו של גיל לשבת בבית הקפה שברחוב כצלסון בגבעתיים לפני תחילת יום עבודתו, יאפשר את ההיכרות בינו לבין אלה. גיל מאזין באמפתיה מלאה לשלוש הנשים, מזהה את נקודת התורפה הרגשית של כל אחת מהן, וטווה את מלכודת האהבה והפיתוי באיטיות ותוך השהיות רבות. לצד היותו "רגיל" יש בגיל גם שאריות "שיק" גברי מסוים, כמכוננית קיה ספורט אדומה וחולצת טריקו אדומה. כאלה הם גם הידע הרב שלו בדרכים שבהן מתנהלות פרשיות אהבה; ידע שהוא חולק עם הנשים המתעניינות, וקלות הנסיעה לחו"ל לכמה ימים, אפשרות שהוא חוזר ומציע להן.

הספר עוסק בפניו של הרוע ובאופן התנהלותו בעולם העכשווי. מרחביו החדשים של הרוע הם אתרי פנויים-פנויות באינטרנט, ובשהייתן בישראל לצורך עבודה של נשים מהגרות עבודה, המטפלות בקשישים ומנקות בתים. מרחב הפעולה של סוכן הרוע הוא העיר הגדולה ומוסדותיה: בית הקפה, המסעדה, אולם הקולנוע שבקניון, בית המלון שבאמצע הרחוב העירוני, ודירתו השכורה. העיר הגדולה, כפי שמציין חוקר התרבות דוד גורביץ', היא המרחב שבו נכתבת האוטופיה של התרבות, מוצר אנושי ותבוני המשמר עצמו לדורות, ובה-בעת, העיר היא גם המקום הוודאי של הגיהנום, זוהי מערכת אידיאלית של סדר, אך גם אתר של קריסה. פנים כפולות ומתעתעות אלו של העיר ניכרות במלון המהדר בבוקרשט, שלפקידת הקבלה שלו יש עין אחת העשויה זכוכית.

הטלפון הנייד על ריבוי אפשרויות התקשורת הגלומות בו משמש כאיזור משמעותי בספר, לצורך טוויית הקשרים החשאיים בין הנשים לבין גיל. מייל, סמס, צ'אט ודיבור בסקיפ משמשים את הדמויות ליצירת קשר ביניהן. מול אביזרי הטכנולוגיה החדשניים ניצבת הכתיבה הבוסרית בכתב יד על דף נייר. כך בטעויות כתיב רבות כותב ערן, בנה של אורנה, במחברת שקיבל מאמו לים הולדתו, וכך כותבת אמיליה בעברית שבורה, במחברת האותיות והמילים ללימוד השפה העברית שנחום הכין לה. בניגוד למכשיר הטלפון הנייד המאפשר מעשי תרמית ושיבוש החקירה, מגלות המחברות הכתובות בכתב יד עילג ובוסרי את האמת כהווייתה.

יותר מכל ז'אנר אחר, ספר המתח הבלשי מבקש להיקרא לפחות פעמיים, כשהקריאה השנייה מאפשרת לשים לב למה שלא התאפשר להבחין בו בקריאה ראשונה. כך למשל שם משפחתו יוצא הדופן של גיל חמצני והיעדר שמו בפייסבוק, ממודעות שיווק של עורכי דין ומרשימת אורחי בית המלון. כך גם המקלחות הארוכות שלו לאחר כל אקט מיני והעובדה שהוא מסתיר את הטלפון הנייד מתחת לארנק ועוד. חוסר המוסריות של המעוול

נרמז ביחסו התועלתני להוריו: הוא מעדיף את הוריה האמידים של אשתו ומזניח את הוריו. כך גם יחסו החיובי לאפשרות שבקיץ תפרוץ מלחמה נוספת: "וגיל אמר לה שלו באופן אישי המלחמות הקצרות האלה טובות לעסקים [...] אחרי כל מבצע כל מי שיכול ועוד לא עשה את זה, רץ להוציא דרכון זה, כאלו כדי להכין לעצמו פֶּלֶן בִּי למקרה שאת המלחמה הבאה כבר לא נשרוד".

ספרו זה של משעני מבטא פסימיזם תרבותי – הרוע נמצא בלב חיי השגרה שלנו, והמפחיד מכל הוא דיוקנו הסתמי והרגיל, שעל פני השטח קשה להבחין בינו לבין קורבנותיו. טשטוש נוסף בין גורם הרוע לקורבנותיו ניכר באופן התנהלותו ובחזיונו, שמעורבים בהם גילויי רגש, דאגה והתעניינות בחייה של האישה המחוזרת. כך מרבה גיל לספר לשלוש הנשים על שתי בנותיו ועל הקשר הטוב שלו איתן כביטוי לכישוריו הרגשיים והמשפחתיים. בהיפוך מכיוון, מתוארות שלוש הנשים המחוזרות כמבצעות פעולות בלתי חוקיות של שקר, סחיטה באיומים וגנבה.

רגילות, פיתוי ותעתוע הם דרכי הפעולה של דרור משעני גם כלפי הקורא, שכמו שלוש הדמויות הנשיות הולך שבי אחר קסמו המתעתע של הטקסט. כך, בתחילת הקריאה נתפס הספר כמתאר חיי שגרה מוכרים לעיפה; הפיתוי שמכוון משעני כלפי קוראיו ניכר ביצירת עלילות הדורשות פענוח, ואלה מלוות בחרדה הולכת ומתעצמת מעלילה לעלילה ובתשוקת הפענוח. התעתוע והזגזוג המכוון בין אמת לשקר מופעלים גם על הקורא, וניכרים בפרטים השונים בכל אחת מהעלילות ובמיוחד באנלוגיה הכוזבת הנבנית ביניהן. כותרת הספר "שלוש" מובנת במלוא מורכבותה ומשמעותה רק לאחר קריאה שנייה ושלישית ונתפסת כביטוי אמנותי פשוט ומורכב כאחד לתכונות הפשטות והתעתוע המאפיינות את הספר ואת שימושו של משעני בז'אנר של ספרות המתח. מורכבות עלילותיו של הספר שלוש מפגינה את ריבוי אפשרויותיו של ז'אנר הבלש הישראלי בכתיבתו המתפתחת ומתגוננת של דרור משעני, ומציבה אותו במרכז הקאנון הישראלי. ♦